

Навчальні ситуації у структурі уроку літературного читання

Мартиненко В. О., провідний науковий
співробітник відділу початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України

Навчальна ситуація як домінуюча структурна одиниця уроку літературного читання детермінована віковими особливостями сприймання текстів різних видів у молодшому шкільному віці, жанровою специфікою літературних творів, метою їх опрацювання, закономірностями освоєння літератури як мистецтва слова.

Особливості текстів різних видів зумовлюють способи їх пізнання, жанрово-композиційну структуру уроку, провідні методи і прийоми, які організують кожну конкретну навчальну ситуацію.

Базовою під час аналізу текстів є технологія поетапного опрацювання змісту. Вона містить такі послідовні взаємопов'язані макроблоки у структурі уроку літературного читання: підготовку учнів до сприймання тексту → організацію первинного сприймання учнями змісту → перевірку первинного безпосереднього сприймання → проведення поглибленого смислового й структурного аналізу тексту → рефлексивний аналіз змісту прочитаного.

На кожному з цих етапів органічно поєднуються мета, зміст, характер діяльності вчителя й учня, розв'язуються відповідні навчальні ситуації. Наприклад, на етапі підготовки учнів до сприймання тексту учитель активізує діяльність дітей з усвідомлення ними мети читання, виду тексту, набуття важливого читацького досвіду – прогнозування й антиципації, досвіду діалогової взаємодії читача з текстом ще до читання твору.

Опрацювання художнього тексту на цьому етапі вимагатиме більшої уваги до підготовки емоційно-чуттєвої сфери дитини; науково-пізнавального – до з'ясування рівня сформованості фонових знань учнів класу з тієї чи іншої предметної сфери, актуалізації відомої інформації, з'ясування значень провідних наукових понять тощо.

Система навчальних ситуацій на етапі поглибленого смислового та структурного аналізу текстів буде відмінною у процесі опрацювання епічного і ліричного художнього творів. Епічний твір передбачатиме створення навчальних ситуацій із засвоєння учнями композиційних елементів твору, логіки розвитку подій, мотивів вчинків персонажів, розв'язання ситуацій морально-етичного змісту. Особливості ж ліричної поезії націлять увагу вчителя на створення навчальних ситуацій з поглибленого розуміння школярами загального емоційного настрою вірша, художніх засобів, за допомогою яких автор передав такий настрій, створив художній образ, усвідомлення дітьми графічної та строфічної будови віршованих творів, їх ритміки, мелодики тощо.

Важливою ознакою навчальних ситуацій на будь-якому етапі аналізу текстів різних видів є їх рухомість і варіативність, що сприяє побудові досить гнучких моделей уроків літературного читання. Під час роботи педагог вибирає той шлях аналізу, ті прийоми, які сприятимуть повноцінному сприйманню змісту твору, не зруйнують цілісний художній образ, а допоможуть дитині максимально наблизитись до нього, пробудити її творчу уяву, образне мислення.